

2. Кращі українські бренди одягу: від вуличної моди до високої. Ranking. URL: <https://ranking.com.ua/krashhi-ukrayinski-brendi-odyagu-vid-vulichnoyi-modi-do-visokoyi/> (дата звернення: 13.05.2026).

3. Тканко О. «Естетична» культура та мода в Україні кінця ХХ ст. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2017. Вип. 32. С. 237–246.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-50>

СИНТЕЗ ОБРЯДОВОЇ ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ДИЗАЙН-ПРАКТИК У ПРЕДМЕТНОМУ НАПОВНЕННІ СУЧАСНОГО ХРАМУ

Куріленко П. О.

*студент I курсу магістратури архітектурного факультету
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

Сучасний етап розвитку сакральної архітектури та дизайну в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, які виходять далеко за межі суто естетичного чи інженерного пошуку. В умовах формування новітньої соціокультурної парадигми, подолання наслідків постколоніального культурного розриву та активного процесу духовного відродження нації, храм постає не лише як місце для літургійних зібрань, але і як потужний візуальний, просторовий та екзистенційний маркер національної ідентичності. Сучасне українське суспільство потребує просторів, які б транслювали цінності стійкості, правдивості та органічної вкоріненості у власну історію, уникаючи при цьому поверхневої архаїзації. Як слушно зазначає Р. Косаревська, сакральна архітектура є безпосереднім відображенням духовного коду народу, що в нинішніх реаліях вимагає свідомого процесу ресакралізації середовища через інтеграцію актуальних дизайнерських смислів, звільнених від нав'язаних імперських шаблонів минулих століть [2, с. 60].

Проте аналіз сучасних тенденцій у проектуванні храмових інтер'єрів виявляє певну методологічну дихотомію, яка часто гальмує розвиток національної школи дизайну. З одного боку, спостерігається інерційне тяжіння до консервативного традиціоналізму, який зводиться до механічного копіювання історичних зразків. Це часто призводить до появи «дизайнерських анахронізмів», де використання дешевих сучасних матеріалів для відтворення складних барокових форм створює ефект фальші, що суперечить самій природі храму як місця Істини. З іншого боку, існує гостра потреба у впровадженні інноваційних

форм, які б відповідали світогляду людини цифрової епохи. С. Смоленська наголошує, що механічне відтворення минулого є недостатнім; жива традиція завжди передбачає постійний пошук нових форм, які здатні акумулювати актуальний досвід епохи [6, с. 59]. Відтак, головним викликом для сучасного дизайнера стає пошук «третього шляху» – створення інноваційного середовища, яке є сучасним за мовою, але непорушним за канонічним змістом.

Вирішення цієї проблеми лежить у площині глибокого розуміння природи храмового простору. За визначенням Ю. Криворучка, об'єктами сакральної архітектури є не лише фізичні споруди, але й самі «священні дієства» (обряди), для забезпечення яких ці споруди створюються [7, с. 705]. Храм – це не просто будівля, а складний інструмент трансформації людини. А. Стрельцов підкреслює, що кожна деталь внутрішнього облаштування має суворе літургійне обґрунтування, формуючи простір «особливого присутності» [1, с. 57]. З огляду на це, дизайн предметного наповнення (стасидій, аналоїв, кіотів) не може розглядатися як суто прикладне завдання. Предметне середовище є повноправним співучасником літургії, воно має бути повністю підпорядковане логіці та ритміці обряду, діючи на рівні біомеханіки та психології сприйняття вірянина.

Для досягнення цієї мети у межах дослідження пропонується інноваційний методологічний підхід – концепція «канонічної ергономіки». У цивільній практиці дизайну, регламентованій ДСТУ 7251:2011, головним критерієм якості є забезпечення максимального фізіологічного комфорту, мінімізація м'язового напруження та створення умов для повної релаксації [4]. Однак перенесення цих принципів у сакральний простір є концептуальною помилкою. Літургійна практика базується на аскетичі, яка передбачає активну тілесну та духовну участь (стояння, поклони, зосередженість). Забезпечення «комфорту» в світському розумінні призводить до розслаблення уваги, що суперечить суті богослужіння.

Згідно з дослідженнями Г. Юрчишин, організація простору та предметного наповнення повинна базуватися на специфічній антропометрії літургійних станів [5, с. 62]. «Канонічна ергономіка» адаптує антропометричні дані до потреб молитовної практики. Меблі в храмі стають не місцем для відпочинку, а фізичною «опорою», яка допомагає людині витримувати тривалі навантаження, зберігаючи при цьому внутрішню концентрацію. Важливим аспектом тут є так звана «корисна незручність» – конструктивні особливості меблів, які не дають тілу повністю розслабитися, підтримуючи тонус нервової системи через легке м'язове зусилля.

Репрезентативним прикладом реалізації цього підходу є авторський проект серії стасидій. Стасидія є специфічним об'єктом предметно-просторового середовища, що не має прямих аналогів у світському інтер'єрі. У процесі проектування було переосмислено її конструктивні

параметри відповідно до функціональних і семантичних особливостей сакрального простору. На основі антропометричних даних ДСТУ 7251:2011 запропоновано свідомі модифікації ергономічних характеристик: висоту підкокітників збільшено до 900–1000 мм для підтримки ліктів у стоячому положенні, а глибину відкидного сидіння обмежено до 350–400 мм. Таке рішення дозволяє вірянину перебувати у стані «напівстояння», що сприяє частковому розвантаженню хребта без переходу до пасивного сидіння. Спинку стасидій запроєктовано з мінімальним кутом нахилу, що формує вертикальну поставу як фізичне втілення духовної зосередженості.

Крім ергономіки, інноваційність проявляється у «теології матеріалу». О. Бакович зазначає, що українське сакральне мистецтво (зокрема іконостаси XVIII ст.) завжди було відкритим до інтеграції європейських стилів, зберігаючи національну основу [3, с. 233]. У дослідженні цей синтез втілюється через поєднання монументальних матеріалів – натурального каменю (мармур, граніт) та металу з лазерним гравіюванням канонічних орнаментів – з теплою традиційного дерева (дуб, ясен). Камінь символізує непорушність догматів, а дерево – життєву силу та тактильний зв'язок людини з об'єктом. Використання сучасних ЧПК-технологій (числове програмне керування) дозволяє досягти ювелірної точності у виконанні деталей, що раніше вимагало десятиліть ручної праці, забезпечуючи при цьому чистоту ліній, характерну для сучасного монументалізму.

Окремим аспектом інновації є впровадження принципів універсального дизайну в межах канону. Сучасний храм має бути доступним для літніх людей та людей з травмами (що особливо актуально в умовах війни), не перетворюючись при цьому на «простір відпочинку». Канонічна ергономіка дозволяє створювати приховані опори та регульовані елементи стасидій, які забезпечують необхідну підтримку без візуального руйнування аскетичного образу інтер'єру.

Також важливим є питання модульності. Система предметного наповнення розробляється як набір уніфікованих елементів, що можуть бути адаптовані до храмів різного об'єму та конфігурації. Це відповідає інженерним вимогам Г. Юрчишин щодо організації потоків вірян та трансформації простору [5, с. 54]. Модульний принцип дозволяє не лише здешевити виробництво без втрати якості, але й забезпечити стилістичну єдність усього храмового комплексу – від центрального аналога до свічників у притворі.

Таким чином, використання принципів «канонічної ергономіки» та синтез обрядової традиції з інноваційними технологіями дозволяє створити об'єкти, що відповідають сучасним технічним стандартам, але залишаються вірними літургійній логіці. Такий підхід переводить дизайн храму з площини декоративного копіювання в площину створення інноваційного середовища, яке фізично та ментально

формує досвід сучасного вірянина, утверджуючи національну ідентичність через нову мову сакрального мистецтва України

Література:

1. Стрельцов А. Вступ до літургії: навчальний посібник для духовних навчальних закладів. Київ : КДАіС, 2025. 112 с.
2. Косаревська Р. Сакральна архітектура як відображення духовної та національної ідентичності в українській культурі. *Філософія та управління*. 2025. № 1(5). С. 59–65. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.1.07>
3. Бакович О. Композиційне вирішення іконостасів другої половини XVIII ст. церков Різдва Пресвятої Богородиці с. Новосілка (Підгаецький р-н) та св. Миколая с. Кальне (Козівський р-н) Тернопільської області. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2013. Вип. 9. С. 233–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/khud_kult_2013_9_22
4. ДСТУ 7251:2011. Дизайн і ергономіка. Вимоги дизайну та ергономіки. Київ : Держспоживстандарт України, 2011. 18 с. URL: https://dnaop.com/html/61936/doc-ДСТУ_7251_2011
5. Юрчишин Г. М., Горбань Р. А., Дутка В. В. Проектування християнського храму : навчальний посібник. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. 172 с.
6. Смоленська С. О. Архітектура авангардного модернізму в Україні: генеза та спадщина : дис. ... доктора архітектури : 18.00.01. Харків, 2017. 448 с.
7. Криворучко Ю. Архітектура сакральна. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. Т. 1. С. 705–706.